

Szellemi életünk margója

A »van« okairól és a »lehetne« feltételeiről.

Motto: Igazságokat, habár keserűek is
végre kimondani nemcsak hasz-
nos, sőt szükséges; mert az ön-
ismeret minden előmenetel s job-
bulás első kezdeté.

(Széchenyi; Hitel.)

A nemzet, egy állam kötelékében élők közössége, politikai fogalom. Így egy nemzet létezését nemis érinti közvetlenül, hogy van, vagy nincs, vagy mennyire fejlett, vagy fejletlen szellemi élete. Nem így áll ez a nemzetiségi kisebbségekkel. Ez elsősorban kulturfogalom. Célja a kisebbséggé vált nemzetiség szellemi életének zavartalan fentartása és különleges helyzetéhez képest, átalakítása, a nemzetiség szellemi életének. Így a nemzetiségi kisebbség létezik mert szellemi élete folytán az egyedek közös nyelve, szellemi közösség alakjában is kifejezésre jut.

Hogy a magyarság itt, ne csak számban, de mint kisebbségi nemzetiségi közösség létezzék, a feltétel a közös szellemi élet. Vajjon van tényleg kisebbségi szellemi életünk, s ha van — mert van — jelentkezik-e az olyan erővel, hogy elmondható legyen: Délszlávsországban magyar nemzetiségi kisebbség létezik. Az örök „miért” „van” okait vizsgálja, ebbe belekapcsolódik a táguló látóhatárok a „lehetné”-je.

A „van”: Van kisebbségi szellemi életünk. Legalább is ezt látszanak bizonyítani lapjaink, folyóirataink' nehezen meginduló színészetünk, irodalmunk és művészetünk, a melyek az általános emberi és magyar kultúrtörékvések mellett még külön kisebbségi akarásokban is megnyilvánulnak. A meg-meginduló öntudatraébredés és kisebbségivé különlegesülés ellenére is szellemi életünk alapjait vizsgálat tárgyává kell tenni. Mert valamennyien ha érezzük is, hogy igazságtalan lenne kisebbségi szellemi életünk létét mégis tagadni. bensőnkben bizonyos kétkedés fogamzik meg, ha arról beszélünk. Ha egy kisebbség szellemi életének a kisebbségi ideológiai az alapja, megtaláltuk a magyarázatát annak a bizonytalanságnak, amely különlegesen kisebbségien-magyar szellemi életünk

létezésének kérdésénél jelentkezik. Miért mond az olvasóközönség egy jelentős része kivétel nélkül lesújtó bírálatot az elolvasott vagy elnemolvasott, egyaránt jónak vagy rossznak talált szellemi termékeinkről? Miért érvényesülnek csak a Vajdaságon kívül a vajdasági származású írók és művészek? Miért már eredetileg rossz mind az amit „mi” alkotunk? A délszlávországi magyar kisebbségnek nincs kiforrott öntudata, nincs ideológiája. Történeti, faji geográfiai, és gazdasági adottságok által meghatározott, megállapodott magyar szellemi élete. Az ami irodalmunkban a local couleur kihangsúlyozása, a sokszorfonákul ható rónaimádat, a rengő buzakalászok felmagasztosítása stb, nem más mint útkeresés, hogy szellemi életünket egy öntudatosközös tényezőre hozzuk. A kisebbségi ideologia fontossága sokkal nagyobb, sem. hogy e cikk keretében le lehetne tárgyalni. Most tehát csak annyit, hogy a helyzet vagy az, hogy szellemi életünk zavaros, s még korántsem megállapodottan egységes, mert nincs ideológiánk, vagy pedig fejletlen szellemi életünk még nem tud kisebbségi ideológiát kitermelni. Minden életre, ha az „először meg élni, azután bölcselkedni” elvét csak egy kicsit is igaznak fogadjuk el, látjuk, hogy kisebbségi közösségünk egyedeink gazdasági helyzete sem olyan, hogy a szellemi élethez multhatatlanul szükséges anyagi eszközökkel megfelelő mértékben rendelkezhetne. De az általános okokon felül, a középosztályon mint minden tisztán szellemi megmozdulások iránt legfogékonyabb, és legértékesebb osztály anyagi s evvel kapcsolatos erkölcsi leromlás is érezteti hatását szellemi életünkkel kapcsolatban. A baj, de a kérdés megoldása is szellemi életünk hathatóságában rejlik. A baj fejletlen szellemi életünk, a megoldás: annak fejlesztése.

Az okok, az anyagiak: a létért való küzdelem minden percet betöltő robotja, a gazdasági, s különösen a bennünket legsúlyosabban érintő mezőgazdasági válság. A szellemiek: a történelmi múlt erkölcsi erőinek hiánya, a többségi életben is művelődés tekintetében harmadrendűleg fejlett kultúrterület, a magyarság fajilag nem egységes összetétele és széles rétegeinek félig-kifejlett faji öntudata.

Mielőtt azonban a „van” sekély síkjáról a „lehetne” belátható magasságába emelnék szemünket, pár szót a Hid-ról a „van” és a „lehetne” között, az ifjúságról.

Nehéz a mai fiatalság helyzete. Kétszeresen nehéz a kisebbségi sorban élőknek. Látjuk is mint vesz részt az ifjúság az egész világban az elhelyezkedés és a világnézetek harcában. Sajnos, hogy a világháború utáni időkben az a két kérdés egészen egyéolvadt. Ránk is apáink fiatalságának kérdésein felül nehezebb feladatok szakadtak. Maga az uralomváltozás is amely a kisebbségi életre felkészületlen idősebb korosztályt sokáig tanácstalanná tette, nálunk is éreztette hatását. Az ifjúság sem talált helyére, pedig korunk a helyzetünk egész világosan életcélt mutatott, és felismerhetés határokat vont az ifjúság működési körét illetőleg.

Egyrésztünk, a lét ránknehezédő kinzó kérdései elől öntudatlanul

is, — amennyire már a bétköznapok sivár lehetőségei engedték, — ál-gentris, bácskai álromantikában, a nemtörődömség patópáli megdondol-junkrá — köpönyegébe burkolódzott, kisebbségi kérdést pár hang-zatos, tényleges tartalom nélküli jelszóval intézte el. Ezeknek ros-szabb fajtája a közönbösek, akiket a tisztán állati élet megnyilvánulásokon kívül mi sem érdekel. Másrésztük átérezni látszik a rászakad feladatok fontosságát, a kisebbségi élet fészekrakásának ráháramló kötelességét. Utat keres, s amint a „Híd., jelen, harmadik száma is bizonyítja, talál is módot; hogy gondolatait és programját fejtse ki kulturák, egy államközösségbekerült fajok számára a meg-értés összekötőhidját felépítse.

Noha a délszavországi magyar fiatalság e részében megvan az akarat és a lelkesedés feladata elvégzésére, mégis, ha a „Híd“ cik-keit mint ennek az ifjúságnak szellemi porondját vizsgáljuk, a szent, és nagy akaráson kívül a harcot is ottlátjuk az anyaggal, amely-nek nem vagyunk urai. Sem a család, sem az iskola, sem pedig az idősebbek szellemi élete nem tudott egy szellemi fegyverekkel felvértezett fiatalságot nevelni. Célunk, nem bírálni, megállapítani, így nem is keressük sem egyes személyekben, sem osztályokban vagy korosztályokban a hibát. Tőlünk távol s erónkőn felülálló hatá-sok szabják meg nagymértékben lehetőségeink határait.

A „lehet“ feltételeinek előkészítése és elősegítése a mi felada-tunk és kötelességünk. A „van“ minden mulasztásán, és töké'etlen-ségén túl, működésünk megnyilvánulható szűk lehetőségein belül, közösségünk szellemi életünk színvonalát először önmagunk látókö-rének emelésével vihetjük előre. A történet, irodalom, művészetek, és társadalmi kérdések tanulmányozásának viszhangja életünk kisebb-ségi vonatkozásaitól sem marad távol, az egyén szellemi élete is gyarapodik, s így egy kisebbség eredményes szellemi működésének alapja és előfeltétele: az egyének magas kulturája. Ne tulajdonítsunk minden fogyatékoságot és balsikert a külső erők hatásának. Min-dannyian letéteményesei vagyunk a nemzetiségi szellemi tőke egy jelentős részének, amelyet ha magunkban megfelelőképpen alakítunk, fejlesztünk és akarunk, az eredményként ki fog alakulni egy egy-séges kisebbségi program, amely bizonyítékul szolgál, hogy nem talajtalan statisztikai számadat vagyunk, hanem kulturközösségi életet élő kisebbségi nemzetiség.

Schwarzer Gyula